

Plant a Phobl Ifanc ar y cyrion

Tystiolaeth i'r Pwyllgor Plant,
Pobl Ifanc ac Addysg

Cynnwys

1. Cyflwyniad.....	3
2. Yr hyn rydym yn ei wybod am natur a graddfa'r materion diogelu hyn.....	4
3. Polisi ac Ymarfer.....	9
4. Casgliad.....	15

1. Cyflwyniad

Mae'r papur hwn yn defnyddio'r term 'plant a phobl ifanc yr adroddir eu bod ar goll o'r cartref neu o ofal'. Gall y term 'mynd ar goll' awgrymu bod plant a phobl ifanc yn gwneud dewis ac yn rhoi'r cyfrifoldeb am y 'broblem' ar y plant a'r bobl ifanc hynny.

Mae'r dystiolaeth sydd ar gael yn nodi y gallai unrhyw blentyn neu berson ifanc yr adroddir ei fod ar goll o'r cartref neu o ofal fod yn wynebu risg o ddioddef camfanteisio neu brofi niwed arall.

Mae'r papur hwn yn rhoi trosolwg o bryderon diogelu o gasgliadau data ac ymchwil presennol, gan gynnwys plant a phobl ifanc sy'n wynebu risg uwch o gael eu hadrodd fel rhai sydd ar goll, o ddioddef camfanteisio neu sy'n wynebu risg o ddioddef camfanteisio.

Mae'r papur hwn yn esbonio'r polisi ac arferion presennol yng Nghymru sy'n ymwneud â'r pryderon diogelu hyn, gan gynnwys sut mae asiantaethau'n ymateb pan godir pryderon.

Oherwydd pwysigrwydd diogelu plant a phobl ifanc ac ehangder yr agenda ddiogelu, mae'r cyfrifoldeb yn disgyn ar fwy nag un portffolio Gweinidogol.

2. Yr hyn rydym yn ei wybod am natur a graddfa'r materion diogelu hyn

Data a gesglir gan yr Heddlu am unigolion coll

Mae Uned Unigolion Coll y DU (UKMPU), o fewn yr Asiantaeth Troseddu Cenedlaethol, yn casglu a dadansoddi data am unigolion coll (plant ac oedolion), i gefnogi gweithrediadau ymchwiliol ac ataliol gan heddluoedd yn y Deyrnas Unedig.

Yn ôl **Adroddiad Ysgrifenedig diweddaraf (2021/22)**¹, mewn perthynas â Chymru a Lloegr, cyfanswm y plant unigol a aeth ar goll oedd 63,866 a phlant mewn gofal oedd 24% o'r holl blant (unigolion) a aeth ar goll, ond eu bod yn 43% o'r holl achosion yn ymwneud â phlant coll. Mae hyn yn golygu, ar gyfartaledd, y byddai plentyn mewn gofal a aeth ar goll yn 2021/22 wedi gwneud hynny bum gwaith, o gymharu â dwywaith yn achos plentyn nad oedd mewn gofal a aeth ar goll.

O gymharu â Lloegr, yn yr un cyfnod, cofnododd Cymru 10,204 o ddigwyddiadau, gyda 3,249 ohonynt yn ymwneud â phlant a phobl ifanc (unigol).

O'r ffigur hwn, roedd 1,138 o'r plant a'r bobl ifanc hyn mewn gofal pan adroddwyd eu bod ar goll.

*Ni ellir cyfrifo'r nifer cyfartalog hwn o achlysuron coll gan na ddarparodd Heddlu Gogledd Cymru ddata ar gyfer y cyfnod hwn)

*Efallai y bydd plant a phobl ifanc wedi cael eu nodi fel rhai sydd ar goll fwy nag unwaith, felly mae'r wybodaeth am unigolion yn fwy defnyddiol.

Data a gesglir gan awdurdodau lleol ar blant yr adroddir eu bod ar goll yng Nghymru

Mae'r **Fframwaith Perfformiad a Gwella Gwasanaethau Cymdeithasol** a ddatblygwyd gan Lywodraeth Cymru mewn partneriaeth ag awdurdodau lleol wedi gallu casglu a chyhoeddi cyfanswm yr adroddiadau (digwyddiadau) a chyfanswm y plant (unigolion) sy'n mynd ar goll o ofal yn ystod y flwyddyn, fesul ardal awdurdod lleol. Mae ffigurau Cymru Gyfan ar gyfer 2022/23 fel a ganlyn:²

	Cyfanswm nifer yr adroddiadau am blant sy'n mynd ar goll o ofal	Cyfanswm nifer y plant sy'n mynd ar goll o ofal
--	---	---

---

¹ Adroddiad Ysgrifenedig UKMPU 2021-22 <https://missingpersons.police.uk/en-gb/resources/downloads/download/128>

² StatsCymru – plant sy'n mynd ar goll o ofal yn ystod y flwyddyn, yn ôl awdurdod lleol <https://statscymru.llyw.cymru/Catalogue/Health-and-Social-Care/Social-Services/social-services-performance-and-improvement-framework/children-and-families/childrens-safeguarding/childrenwhogomissingfromcareduringtheyear-local-authority>

2020-21	2,977	1,139
2021-22	3,744	1,422
2022-23	5,391	2,097

O 2023-24, bydd y **cyfrifiad Plant sy'n Derbyn Gofal a Chymorth (CRCS)**³ hefyd yn mesur sawl gwaith y bydd plant a phobl ifanc yn mynd ar goll yn ystod y flwyddyn gasglu, gan archwilio nodweddion megis oedran, rhywedd ac ethnigrwydd. Bydd hyn yn darparu cyd-destun ychwanegol o ran pwy sy'n cael eu hadrodd fel rhai sydd ar goll, ac unrhyw batrymau a thueddiadau sy'n dangos risgiau a gysylltwn â grwpiau a allai fod yn wynebu risg uwch.

Mae awdurdodau lleol (o dan y Fframwaith Perfformiad a Gwella Gwasanaethau Cymdeithasol) a chyfrifiad CRCS yn casglu data ar blant coll sy'n derbyn gofal a/neu'n derbyn gofal a chymorth, neu gymorth fel gofalwyr gan yr awdurdod lleol. Mae metrigau ychwanegol a gipiwyd gan gyfrifiad CRCS, yn cynnwys pob plentyn sydd â chynllun gofal a chymorth:

- sy'n cael eu cefnogi yn eu teuluoedd neu'n annibynnol.
- sy'n derbyn gofal ac yng ngofal awdurdod lleol neu'n cael eu lletya gan awdurdod lleol.
- sydd ar y gofrestr amddiffyn plant ac sy'n destun cynllun amddiffyn rhyngasiantaethol.

Hysbysiadau i Arolygiaeth Gofal Cymru am blant yr adroddir eu bod ar goll o ofal a'r rhai sy'n wynebu risg o gamfanteisio rhywiol neu droseddol

Mae Rheoliad 60 ac Atodlen 3 o Reoliadau Gwasanaethau Rheoleiddiedig (Darparwyr Gwasanaethau ac Unigolion Cyfrifol) (Cymru) 2017⁴ yn ei gwneud yn ofynnol i **ddarparwyr gwasanaethau cartrefi gofal i blant** (cartrefi plant) hysbysu Arolygiaeth Gofal Cymru, yr awdurdod lleoli a'u hawdurdod lleol eu hunain **pan fydd plentyn yn mynd ar goll neu'n absennol heb esboniad**.

Mae hyn yn cynnwys, ond heb fod yn gyfyngedig i, pan na fydd lleoliad plentyn neu'r rheswm dros ei absenoldeb yn hysbys a'i fod yn destun pryder oherwydd ei fod yn agored i niwed neu'n risg i'w hun neu i eraill. Bydd y pwynt lle bydd y cartref gofal yn pryderu ac yn cymryd camau, gan gynnwys rhoi gwybod i'r heddlu bod y plentyn ar goll, yn amrywio yn ôl asesiad risg unigol y plentyn.

Rhaid i ddarparwyr hefyd hysbysu Arolygiaeth Gofal Cymru, yr awdurdod lleoli, eu hawdurdod lleol eu hunain a'r heddlu am **unrhyw ddigwyddiad o gamfanteisio'n**

---

³ Cyfrifiad Plant sy'n Derbyn Gofal a Chymorth Cymru <https://www.llyw.cymru/cyfrifiad-plant-syn-derbyn-gofal-chymorth-cymru>

⁴ Rheoliadau Gwasanaethau Rheoleiddiedig (Darparwyr Gwasanaethau ac Unigolion Cyfrifol) (Cymru) 2017 <https://www.legislation.gov.uk/cy/wsi/2017/1264/contents/welsh>

rhywiol ar blant (CSE) neu gamfanteisio troseddol ar blant (CCE), neu lle amheuir hyn. Mae hyn yn cynnwys:

- pan fo plentyn y nodwyd ei fod yn wynebu risg o CSE neu CCE yn mynd ar goll;
- pan fo plentyn yn adrodd am ddigwyddiad sy'n dangos y gallai fod wedi dioddef CSE neu CCE; neu
- lle mae rheswm dros gredu y gallai plentyn fod yn dioddef CSE neu CCE.

Nodir data a gofnodwyd gan Arolygiaeth Gofal Cymru ar hysbysiadau Rheoliad 60 a dderbyniwyd ar gyfer 2022/23 a 2023/24 fel a ganlyn:

Nifer yr hysbysiadau gan ddarparwyr gwasanaethau cartrefi gofal i blant (1 Ebrill tan 31 Mawrth bob blwyddyn).

Categori'r hysbysiad	2022/23	2023/24
Plentyn yn y gwasanaeth ar goll neu'n absennol heb esboniad	1,950	2,629
Digwyddiad neu amheuaeth o gamfanteisio'n rhywiol neu gamfanteisio troseddol ar blant	89	82

Mae Rheoliad 40 ac Atodlen 3 o Reoliadau Gwasanaethau Maethu Rheoleiddiedig (Darparwyr Gwasanaethau ac Unigolion Cyfrifol) (Cymru) 2019⁵ hefyd yn ei gwneud yn ofynnol i **ddarparwyr gwasanaethau maethu** hysbysu Arolygiaeth Gofal Cymru, yr awdurdod lleoli, eu hawdurdod lleol eu hunain a'r heddlu am **unrhyw achos o gamfanteisio'n rhywiol ar blant (CSE) neu gamfanteisio troseddol ar blant (CCE), neu lle amheuir hyn.** Mae hyn yn cynnwys pan fo plentyn yn adrodd am ddigwyddiad sy'n dangos y gallai fod wedi dioddef CSE neu CCE, neu lle mae rheswm dros gredu y gallai plentyn fod yn dioddef camfanteisio ar blant.

Camfanteisio troseddol ar blant a phobl ifanc

O fewn fframwaith Mecanwaith Atgyfeirio Cenedlaethol (NRM) Llywodraeth y DU, nodir bod camfanteisio troseddol yn un o bedwar math o gaethwasiaeth fodern, ynghyd â chamfanteisio'n rhywiol, camfanteisio ar weithwyr a chaethwasanaeth domestig.

Y brif ddeddfwriaeth ar gamfanteisio troseddol yw Deddf Caethwasiaeth Fodern 2015. Mae Llywodraeth y DU wedi ymrwymo drwy Araith y Brenin 2024 i *gryfhau'r gyfraith i fynd i'r afael â'r rhai sy'n camfanteisio ar blant at ddibenion troseddol*⁶.

⁵ Rheoliadau Gwasanaethau Maethu Rheoleiddiedig (Darparwyr Gwasanaethau ac Unigolion Cyfrifol) (Cymru) 2019 <https://www.legislation.gov.uk/cy/wsi/2019/169/contents/welsh>

⁶ Swyddfa'r Prif Weinidog, Araith y Brenin 2024

https://assets.publishing.service.gov.uk/media/6697f5c10808eaf43b50d18e/The_King_s_Speech_2024_background_briefing_notes.pdf t. 57.

Gall pobl o bob oedran a chefnidir ddioddef camfanteisio troseddol. Mae camfanteisio troseddol ar bobl dan 18 oed wedi'i ddynodi'n Gamfanteisio Troseddol ar Blant (CCE) ac fe'i diffinnir gan Lywodraeth y DU fel a ganlyn:

“Child Criminal Exploitation is common in county lines and occurs where an individual or group takes advantage of an imbalance of power to coerce, control, manipulate or deceive a child or young person under the age of 18. The victim may have been criminally exploited even if the activity appears consensual. Child Criminal Exploitation does not always involve physical contact; it can also occur through the use of technology.”⁷

Mae canllawiau'r Swyddfa Gartref yn nodi bod CCE yn cynnwys llafur gorfodol, dwyn dan orfod, twyll budd-daliadau, trosedd feddiangar, defnyddio a chynhyrchu cyffuriau, ac achosion 'llinellau cyffuriau'.

Mae ystadegau a gyhoeddwyd gan y Swyddfa Gartref yn dangos y nifer canlynol o atgyfeiriadau o blant a allai fod wedi dioddef caethwasiaeth fodern a anfonwyd at heddluoedd yng Nghymru er mwyn ymchwilio iddynt yn ystod 2023⁸:

Math gamfanteisio	Gwryw	Benyw	Arall	Cyfanswm
Troseddol	214	13	0	227
Llafur	23	1	0	24
Llafur throseddol	11	1	0	12
Heb ei nodi neu'n anhysbys	17	10	0	27
Rhywiol	5	36	1	42
Rhywiol throseddol	4	9	0	13
Rhywiol a llafur	1	1	0	2

⁷ Y Swyddfa Gartref, Modern Slavery: Statutory Guidance for England and Wales (under s49 of the Modern Slavery Act 2015) and Non-Statutory Guidance for Scotland and Northern Ireland https://assets.publishing.service.gov.uk/media/6659a22316cf36f4d63ebcc3/Modern+Slavery+Statutory+Guidance+_EW_+and+Non-Statutory+Guidance+_SNL_+v3.10.pdf, t. 79.

⁸ Y Swyddfa Gartref, Modern Slavery: National Referral Mechanism and Duty to Notify statistics UK, end of year summary 2023: data tables <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/65e1d2fd2f2b3b001c7cd847/modern-slavery-national-referral-mechanism-and-duty-to-notify-statistics-uk-end-of-year-summary-2023.ods>

Rhywiol a Chaethwasanaeth Domestig	0	1	0	1
--	---	---	---	---

Ystyrir mai data UKMPU yw'r data mwyaf cyson sydd ar gael gan ei fod yn defnyddio diffiniad yr heddlu o'r hyn sy'n gyfystyr â chyfnod 'ar goll'. Y diffiniad cenedlaethol o 'Unigolyn Coll' yw 'unrhyw un nad oes modd dod o hyd iddo a lle nad yw'r amgylchiadau'n nodweddiadol, neu os yw'r cyd-destun yn awgrymu y gallai'r person fod yn destun trosedd neu fod perygl y gallai niweidio ei hun neu niweidio rhywun arall'.

Gall awdurdodau lleol weld y data y maent wedi'i gasglu yn amlach nag y byddai data'r UKMPU ar gael, a byddai hyn yn cefnogi ymatebion mwy prydlon o safbwynt strategaeth ac ymarfer. Mae casglu data am blant sy'n derbyn gofal yr adroddir eu bod ar goll yn galluogi awdurdodau lleol i deilwra eu hymateb i'r grŵp risg uchel hwn. Bydd y Cyfrifiad yn galluogi awdurdodau lleol i fapio tueddiadau a phatrymau ehangach ymhlith yr holl blant a phobl ifanc sydd â chynllun gofal a chymorth gweithredol. Er y gall eu statws cyfreithiol fod yn wahanol, mae'r rhain hefyd yn blant a phobl ifanc sydd o bosibl wedi profi camdriniaeth a/neu esgeulustod a/neu drawma yn eu bywydau.

Mae data a gesglir gan Arolygiaeth Gofal Cymru yn cefnogi nodi unrhyw batrymau a thueddiadau sy'n ymwneud â lleoliadau cofrestredig penodol. Mae hyn yn cefnogi ymateb prydlon i unrhyw bryderon ynghylch ymarfer mewn lleoliad penodol fel y gellir gwneud gwaith i gefnogi'r lleoliad i sicrhau bod eu harferion yn cadw plant yn ddiogel.

---

3. Polisi ac Ymarfer

Cydnabyddir yn eang bod y rhesymau pam yr adroddir bod plant a phobl ifanc ar goll “yn amrywiol, cymhleth ac unigryw i blant unigol”⁹. Er enghraifft:

- ymateb i ddigwyddiad neu newid yn eu bywydau megis newid mewn amgylchiadau teuluol neu brofedigaeth.
- problemau yn y cartref (cartref y teulu neu gartref lle cawsant eu lleoli)
- gallant fod yn anhapus am benderfyniadau/teimlo nad oes unrhyw un yn gwrando arnynt.
- gallant fynd ar goll i ardaloedd lle mae ganddynt deulu neu gysylltiadau.
- gallant fod yn dioddef camdriniaeth neu esgeulustod yn y cartref.
- gallant hefyd fod yn cael eu hannog neu eu gorfodi i fynd ar goll gan oedolion peryglus neu gan blant eraill.

Grwpiau a nodwyd fel rhai sy'n wynebu risg uwch.

Mae amgylchiadau rhai plant yn golygu eu bod yn wynebu risg uwch o fynd ar goll neu ddioddef camfanteisio. Er enghraifft:

- mae plant sy'n derbyn gofal deirgwaith yn fwy tebygol o fynd ar goll na phlant eraill.
- mae plant a phobl ifanc mewn gofal sy'n cael eu lleoli y tu allan i'w hardal leol yn wynebu risg arbennig o fynd ar goll.
- gallai plant ar eu pennau eu hunain sy'n ceisio lloches fod yn wynebu risg uwch o ddioddef camfanteisio.

(Data UKMPU ar gyfer Cymru a Lloegr 2021/2022)

Rhaglen Drawsnewid ar gyfer Gwasanaethau Cymdeithasol Plant

Gweledigaeth Llywodraeth Cymru ar gyfer gwasanaethau plant yng Nghymru yw bod mwy o blant yn derbyn cymorth i aros gyda'u teuluoedd a bod nifer y plant a phobl ifanc sy'n ymuno â'r system ofal yn gostwng. Rydym am sicrhau bod pobl ifanc yn aros mewn gofal am gyn lleied o amser â phosibl, yn unol ag anghenion y person ifanc. Gwyddom fod plant sy'n cael eu lleoli y tu allan i'w hardal leol yn wynebu risg uwch o fynd ar goll. Rhan allweddol o'n gweledigaeth yw sicrhau bod plant sydd mewn gofal yn gallu aros yn agos at eu cartrefi fel y gallant barhau i fod yn rhan o'u rhwydweithiau cymunedol a chymorth.

---

⁹ <https://diogelu.cymru/cy/chi-i/chi-i-c6/c6-p9/>

Mae deall profiad bywyd plant a phobl ifanc mewn gofal a sut mae hyn yn effeithio ar eu bywydau wrth wraidd popeth rydym wedi'i wneud ac yn parhau i'w wneud. Dyna pam ein bod wedi gweithio'n agos gyda Voices from Care Cymru i drefnu cyfres o Uwchgynadleddau Ymadawyr Gofal. Mae'r Uwchgynadleddau hyn wedi rhoi cyfle i Weinidogion glywed yn uniongyrchol gan blant a phobl ifanc am eu profiadau a'u barn ar ba newidiadau sydd angen eu gwneud. Rydym yn gweithio'n galed i gyflawni'r ymrwymadau a nodir yn natganiad yr Uwchgynhadledd Profiad o Ofal, y gyntaf o'i bath yn y DU.

Rhianta Corfforaethol

Mae ein Siarter Rhianta Corfforaethol, a lanswyd ym mis Medi 2023, yn enghraifft dda o sut rydym yn gweithio gydag amrywiaeth o bartneriaid i gefnogi a gwella canlyniadau i blant a phobl ifanc â phrofiad o fod mewn gofal fel y gallant gael y cyfleoedd bywyd yr haeddant. Mae'r Siarter yn ymwneud â mabwysiadu dull sy'n seiliedig ar hawliau plant.

Nod y Siarter, sydd unwaith eto wedi'i ddatblygu gyda phobl ifanc â phrofiad o fod mewn gofal a phartneriaid, yw ysgogi dull gweithredu cyson ar draws cyrff cyhoeddus yng Nghymru, gwella ymgysylltiad a chodi safonau disgwyliadau pawb sy'n gweithredu fel rhiant corfforaethol i'r plant a'r bobl ifanc sy'n derbyn gofal a'r rhai sy'n gadael gofal.

Mae rhaglen gyfathrebu ac ymgysylltu ar waith sy'n annog pob sefydliad sy'n ymwneud â bywydau pobl ifanc â phrofiad o fod mewn gofal i ymuno â'r Siarter a derbyn ei nodau o gefnogi lles yr holl bobl ifanc â phrofiad o fod mewn gofal.

Dileu Elw o ofal plant sy'n derbyn gofal

Mae Llywodraeth Cymru hefyd wedi ymrwymo i ddileu elw preifat o ofal plant sy'n derbyn gofal. Mae dileu elw o ofal yn ymwneud â darpariaeth sy'n seiliedig ar werthoedd ac anghenion, mae'n ymwneud â newid yn sylfaenol sut mae gwasanaethau'n cael eu darparu i blant a'u teuluoedd fel rhan o rwydwaith o wasanaethau cymunedol, lleol sy'n diogelu ac yn hyrwyddo lles y person ifanc.

Bydd y newidiadau rydym yn ceisio eu gwneud yn sicrhau nad yw arian cyhoeddus a fuddsoddir mewn gwasanaethau cartrefi gofal i blant a gwasanaethau maethu yn arwain at elw i endidau corfforaethol, ond yn hytrach ei fod yn cael ei wario ar wasanaethau plant, er mwyn darparu gwell profiadau a chanlyniadau i bobl ifanc; helpu i ddatblygu a gwella gwasanaethau; ac adeiladu ymhellach ddatblygiad proffesiynol i'r rhai sy'n darparu gofal.

Byddant yn galluogi awdurdodau lleol i gynllunio a sicrhau lleoliadau gofal priodol yn fwy effeithiol gyda phlant a phobl ifanc yn fwy tebygol o gael eu lleoli mewn amgylcheddau sy'n diwallu eu hanghenion yn well. Bydd hyn yn cefnogi lles a datblygiad cyffredinol plant sy'n derbyn gofal, gan arwain at well canlyniadau cymdeithasol, addysgol ac iechyd.

Mae sicrhau lleoliad sefydlog i blant a phobl ifanc yn hollbwysig ac yn helpu i sicrhau'r amgylchedd a'r cyfle gorau posibl iddynt adfer, datblygu, ffynnu a

---

gwneud cynnydd. Mae angen datblygu ac ehangu'r dewis o opsiynau lleoliad o ansawdd uchel sy'n diwallu anghenion eang a chymhleth plant yn y modd gorau er mwyn helpu i sicrhau bod pob plentyn yn cael y lleoliad cywir ar ddechrau ei daith.

Bydd marchnad a reolir yn fwy effeithlon yn cefnogi hyn ac yn lleihau'r angen i leoli plant ymhell i ffwrdd o'u cymunedau. Drwy wella'r dulliau o gynllunio lleoliadau a rheoli capasiti, gall awdurdodau lleol sicrhau bod mwy o leoliadau ar gael yn nes at gymunedau gwreiddiol y plant, gan sicrhau parhad a mwy o sefydlogrwydd o ran lleoliadau.

Fframwaith Ymarfer Cenedlaethol

Mae gwaith hefyd yn mynd rhagddo'n dda i ddatblygu a chyflwyno Fframwaith Ymarfer Cenedlaethol. Rydym am i'r Fframwaith fod yn sylfaen allweddol ar gyfer ein dull o weithio yng Nghymru fel y gellir sicrhau'r canlyniadau gorau i'n plant mwyaf agored i niwed. Bydd hyn yn ein helpu i gyflawni mewn dull mwy cyson a gweithio mewn modd mwy di-dor ar lefel leol, ranbarthol a chenedlaethol, gan ddarparu'r cymorth sydd ei angen ar deuluoedd wrth i ni newid i ddull sy'n sicrhau bod gwasanaethau'n bodloni gofynion pobl yn hytrach na bod pobl yn gorfod bodloni gofynion gwasanaethau.

Cymorth i Blant mewn Gofal

Mae Rhan 10 o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 yn gosod dyletswyddau ar awdurdodau lleol mewn perthynas ag eiriolaeth statudol. Rhaid sicrhau bod pob plentyn sy'n derbyn gofal yn ymwybodol o'i hawl i gymorth eiriolaeth annibynnol a'i fod yn gwybod sut i gael gafael ar y cymorth hwn. Nid yw'r hawl hon yn unswydd ar gyfer achosion pan fydd plentyn sy'n derbyn gofal neu sy'n gadael gofal yn dymuno cwyno; yn hytrach, mae'n cynnwys sefyllfaoedd pan fydd angen i blant neu bobl ifanc gyflwyno sylwadau am ansawdd y gofal a'r cymorth a ddarperir gan yr awdurdod lleol.

O dan Ran 6 o'r Ddeddf, rhaid i awdurdod lleol hefyd ystyried a fyddai'n briodol penodi ymwelydd annibynnol ar gyfer plentyn sy'n derbyn gofal ganddo, gan ystyried ffactorau megis a yw'r plentyn yn cael ei leoli ymhell o'i gartref neu'r tu allan i ardal yr awdurdod lleol, a yw'r plentyn yn cael anawsterau wrth gyfathrebu neu feithrin cysylltiadau cadarnhaol neu a yw'n debygol o ymddwyn mewn ffordd a allai olygu y byddai'n wynebu risg o feithrin cysylltiadau amhriodol.

Yn ogystal, bydd plant a phobl ifanc sy'n derbyn gofal yn cael cyfarfodydd adolygu o leiaf ddwywaith y flwyddyn sy'n cael eu cadeirio gan Swyddog Adolygu Annibynnol (IRO) a fydd wedi cael cyswllt â'r plentyn neu'r person ifanc rhwng y cyfarfodydd adolygu. Rôl yr IRO yw sicrhau bod hawliau'r plentyn/person ifanc yn cael eu cynnal, bod ei ddymuniadau a'i deimladau'n cael sylw a bod asiantaethau sy'n cefnogi'r plentyn/person ifanc yn darparu cymorth i ddiwallu ei anghenion unigol fel y nodir yn ei gynllun gofal a chymorth.

Plant ar eu Pen eu Hunain sy'n Ceisio Lloches/Ffoaduriaid

Mae Llywodraeth Cymru yn parhau i fabwysiadu dull 'plentyn yn gyntaf, mudwr yn ail' o gefnogi plant ar eu pen eu hunain sy'n ceisio lloches a ffoaduriaid, ac rydym yn disgwyl i bartneriaid yng Nghymru ddefnyddio'r un dull. Mae Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol weithredu er lles pennaf y plant y maent yn eu gwasanaethu a'u bod yn rhoi sylw dyladwy iddynt.

Fel rhan o'r Rhaglen Lywodraethu, mae Gweinidogion Cymru wedi ymrwymo i barhau i gefnogi a chynnal hawliau plant a phobl ifanc ar eu pen eu hunain sy'n ceisio lloches yn ystod tymor y Senedd hon. Cynrychiolwyd plant ar eu pen eu hunain sy'n ceisio lloches yn y gyfres gyntaf o uwchgynadledau plant â phrofiad o fod mewn gofal, gan sicrhau bod eu lleisiau'n cael eu clywed fel rhan o'r ymgyrch i drawsnewid gwasanaethau plant.

Mae plant ar eu pen eu hunain sy'n ceisio lloches yng Nghymru yn cael eu cefnogi hefyd drwy'r Rhaglen Hawliau Lloches (ARP) a ariennir gan Lywodraeth Cymru, sy'n cynnwys cyllid ar gyfer Rhaglen Ceiswyr Lloches a Ffoaduriaid Ifanc TGP Cymru. Mae hon yn bartneriaeth o sefydliadau ledled Cymru sy'n darparu cyngor a chymorth arbenigol i bobl sy'n ceisio lloches wrth iddynt lywio system loches y DU.

Mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod y gall cyrraedd gwlad dramor ar eu pen eu hunain gael effaith ddinistriol a pharhaol ar fywydau plant a phobl ifanc. Mae'n hollbwysig bod plant sy'n cyrraedd Cymru ar eu pen eu hunain yn gallu cael mynediad at y gofal a'r cymorth sydd eu hangen arnynt i'w helpu i addasu i'w bywyd newydd yma.

Yng Nghymru, mae gennym wasanaeth Gwarcheidiaeth Masnachu Plant Annibynnol (ICTG) sy'n gweithredu'n genedlaethol ledled Cymru a Lloegr ers 2017, sy'n cefnogi plant sydd wedi'u masnachu. Ond, yn ddiweddar, rydym wedi gweld cynnydd sylweddol yn nifer y plant ar eu pen eu hunain sy'n ceisio lloches, felly rydym yn ystyried yn fwy manwl a oes angen gwasanaeth Gwarcheidiaeth penodol ar gyfer plant ar eu pen eu hunain sy'n ceisio lloches ar gyfer Cymru.

Wrth symud ymlaen, rydym wedi ymrwymo i edrych ar y cymorth presennol sydd ar gael i blant a phobl ifanc ar eu pen eu hunain, ac i archwilio sut y gallai gwasanaeth gwarcheidiaeth weithio yng Nghymru, yr adnoddau sydd eu hangen i weithredu system o'r fath a sut y gallai ategu'r gwasanaethau statudol sydd eisoes ar gael ar gyfer plant ar eu pen eu hunain sy'n ceisio lloches yng Nghymru.

Cam-drin Plant yn Rhywiol, gan gynnwys Camfanteisio'n Rhywiol ar Blant

Cyhoeddwyd yr Adroddiad Cyflawni ar gyfer y Cynllun Gweithredu Cenedlaethol Atal ac Ymateb i Gam-drin Plant yn Rhywiol cyntaf ym mis Tachwedd 2022. Law yn llaw gydag ystod eang o bartneriaid yn y sector cyhoeddus a'r trydydd sector, rydym bellach yn arwain y gwaith o ddatblygu ail gynllun a fydd yn adeiladu ar yr offer a'r adnoddau ar gyfer teuluoedd ac ymarferwyr a grëwyd o dan y cynllun cyntaf.

Mae camau allweddol yn cael eu haeddfedu i gefnogi'r Cynllun Cyflawni 3 blynedd. Bydd pob cam gweithredu yn cael ei ddylunio i gefnogi Cymru i gyflawni'r nodau cyffredinol a nodir mewn partneriaeth â'n rhanddeiliaid. Caiff y

---

rhain eu llywio'n uniongyrchol gan argymhellion yr Ymchwiliad Annibynnol i Gam-drin Plant yn Rhywiol (IICSA) a gyhoeddwyd ym mis Hydref 2023.

Mae pedwar llinyn i'r Cynllun Cyflawni: atal, diogelu, cefnogi plant a phobl ifanc (a'u teuluoedd), a chefnogi oedolion sydd wedi goroesi.

Ein nod yw cyhoeddi'r Cynllun Cyflawni a'r Strategaeth Genedlaethol newydd yn 2025, ochr yn ochr â chynlluniau gweithredu a monitro.

Caethwasiaeth Fodern – Camfanteisio Troseddol ar Blant ('caethwasiaeth fodern drwy unrhyw enw arall')

Gan fod caethwasiaeth fodern yn fater a gadwyd yn ôl, mae Llywodraeth Cymru'n ymgysylltu'n rheolaidd â Llywodraeth y DU ar fynd i'r afael â chamfanteisio a chefnogi goroeswyr. Mae Llywodraeth Cymru yn aelod o'r Fforymau Ymgysylltu Caethwasiaeth Fodern a drefnir gan y Swyddfa Gartref. Mae swyddogion Llywodraeth Cymru yn cyfarfod yn rheolaidd â swyddogion y Swyddfa Gartref ar faterion polisi amrywiol sy'n ymwneud â chaethwasiaeth fodern, gan gynnwys cyfarfodydd chwarterol rhwng y Swyddfa Gartref a'r Llywodraethau Datganoledig.

Mae Gweithdrefnau Diogelu Cymru yn manylu ar rolau a chyfrifoldebau hanfodol ymarferwyr er mwyn sicrhau eu bod yn diogelu plant ac oedolion sy'n wynebu risg o gael eu cam-drin a'u hesgeuluso. Mae Gweithdrefnau Diogelu Cymru yn cael eu cefnogi gan Ganllawiau Ymarfer Cymru Gyfan. Mae hyn yn cynnwys y Canllaw Ymarfer ar ddiogelu plant rhag Camfanteisio Troseddol ar Blant (CCE).¹⁰ Mae'r Canllaw Ymarfer yn cydnabod cysylltiadau ag amryw faterion a risgiau diogelu sy'n croestorri. Mae Canllawiau Ymarfer eraill yn cynnwys diogelu plant a allai gael eu masnachu, diogelu plant rhag Camfanteisio'n Rhywiol ar Blant (CSE), a diogelu plant sy'n mynd ar goll o'r cartref neu o ofal.

Mae adnoddau yng Nghymru ar CCE yn cynnwys Pecyn Cymorth Ymarferydd Diogelu Cymhleth Cymru. Cafodd ei ddatblygu gan ymchwilwyr yn y Ganolfan Ymchwil a Datblygu Gofal Cymdeithasol Plant (CASCADE) ym Mhrifysgol Caerdydd fel rhan o astudiaeth a ariennir gan Ymchwil Iechyd a Gofal Cymru i CCE yng Nghymru.¹¹

Mae'r gwasanaeth Gwarcheidiaeth Masnachu Plant Annibynnol wedi gweithredu'n genedlaethol yng Nghymru ers 2017 o dan gytundeb y Swyddfa Gartref. Mae'r gwasanaeth yn cael ei ddarparu gan National Counter Trafficking Centre Barnardo's. Mae'r gwasanaeth yn darparu cymorth uniongyrchol ac anuniongyrchol i blant sy'n cael eu masnachu, gan gynnwys plant a phobl ifanc sydd wedi dioddef camfanteisio troseddol.

Mae Llywodraeth Cymru yn trefnu Fforwm Gwrthgaethwasiaeth Cymru i ddod â phartneriaid amlasiantaethol at ei gilydd i fynd i'r afael â chaethwasiaeth fodern a

---

¹⁰ Gofal Cymdeithasol Cymru, Diogelu Plant rhag Camfanteisio Troseddol ar Blant (CCE) < <https://diogelu.cymru/cy/chi-i/chi-i-c6/c6-p1/> >

¹¹ Prifysgol Caerdydd, Diogelu Cymhleth Cymru <https://www.cardiff.ac.uk/cy/complex-safeguarding-wales> >

chefnogi pobl sydd â phrofiad bywyd o gamfanteisio. Cefnogir y Fforwm gan bedwar gweithgor thematig, sef: atal; cymorth i oroeswyr; hyfforddiant a chodi ymwybyddiaeth; a chadwyni cyflenwi.

Gweithdrefnau Diogelu Cymru Gyfan

Yng Nghymru, mae gennym wefan ganolog ar gyfer ein gweithdrefnau diogelu ar gyfer plant a phobl ifanc ac oedolion sy'n wynebu risg.

Mae'r gweithdrefnau'n nodi'n glir pa gamau y mae'n rhaid i bob asiantaeth eu cymryd (yn enwedig gwasanaethau plant a'r heddlu) mewn ymateb i adnabod plentyn sydd naill ai'n dioddef camdriniaeth a/neu esgeulustod neu'n wynebu risg o gael ei gam-drin/esgeuluso.

Os nodir bod plentyn/person ifanc yn dioddef camfanteisio (troseddol neu rywiol), bydd gwasanaethau plant yn trefnu cyfarfod strategaeth gyda'r heddlu ac asiantaethau eraill sy'n ymwneud â'r plentyn a'i deulu i ystyried pa gamau sydd angen eu cymryd i ddiogelu'r plentyn yr adroddwyd amdano ac unrhyw blant eraill a allai fod yn dioddef camdriniaeth a/neu esgeulustod, neu'n wynebu risg o'u dioddef.

Mae'r gweithdrefnau'n cynnwys ystod o Ganllawiau Ymarfer Cymru Gyfan (i'w darllen ar y cyd â'r gweithdrefnau) sy'n ymwneud â phynciau penodol megis camfanteisio troseddol. Maent yn cyfeirio at adnoddau eraill a allai gynorthwyo ymarferwyr o bob asiantaeth i nodi ac adrodd am bryderon a fydd yn arwain at ymyrraeth gynharach ym mywydau plant.

4. Casgliad

Mae cyfrifoldeb Llywodraeth Cymru dros ddiogelu plant a phobl ifanc yr adroddir eu bod ar goll o ofal neu gartref, sy'n dioddef camfanteisio troseddol neu gamfanteisio rhywiol, neu sy'n wynebu risg o'u dioddef, yn perthyn i sawl cangen a dau bortffolio Gweinidogol.

Comisiynodd Llywodraeth Cymru ymchwil i gynorthwyo i ffurfio polisiau yn y dyfodol am blant a phobl ifanc yr adroddir eu bod ar goll:

- Adolygiad o bolisi, gweithdrefnau ac ymarfer wrth ymateb i blant sy'n mynd ar goll o'r cartref neu o ofal.
- Rhanddeiliaid yn ymgysylltu â phlant, pobl ifanc a'u gofalwyr yn ystod Cyfweiliadau Dychwelyd Adref.

Mae canfyddiadau'r adroddiadau ymchwil wedi nodi sawl maes allweddol sydd angen eu datblygu ymhellach, er bod yr ymchwilwyr yn cydnabod bod rhai cyfyngiadau i'r sylfaen dystiolaeth hon a bod angen ymgynghoriad ehangach.

- Mae Llywodraeth Cymru'n **sefydlu grŵp cyngori polisi mewnlol** a fydd yn cynnwys cynrychiolwyr o feysydd polisi sydd â diddordeb personol yn y maes hwn i ystyried yr hyn y gallwn ei wneud yn well neu'n wahanol ar lefel polisi.
- Mae Llywodraeth Cymru wedi **sefydlu grŵp rhanddeiliaid** i ystyried sut rydym yn archwilio'r materion a godwyd yn yr ymchwil yn ehangach gyda'r holl rhanddeiliaid allweddol. Bydd y cyfarfod cyntaf yn cael ei gynnal cyn diwedd mis Medi.
- Bydd y grŵp rhanddeiliaid hefyd yn **ystyried rôl grwpiau Cymru gyfan/rhanbarthol cysylltiedig** sy'n bodoli ar hyn o bryd i rannu arferion gorau.
- Bydd y grŵp rhanddeiliaid yn ystyried yr hyn sydd eisoes yn hysbys am y **ddarpariaeth Cyfweiliadau Dychwelyd Adref** a sut mae'r prosiectau hyn yn cael eu hariannu ar hyn o bryd.
- Bydd y grŵp rhanddeiliaid yn adolygu enghreifftiau o arferion gorau yng Nghymru.
- Gan ddefnyddio'r sylfaen dystiolaeth a gasglwyd drwy ymgynghoriad, bydd y grŵp rhanddeiliaid yn **adolygu a diwygio Canllawiau Ymarfer Cymru Gyfan: Diogelu Plant sy'n Mynd ar Goll o'r Cartref neu o Ofal**.
- Bydd y grŵp rhanddeiliaid yn cynorthwyo i **ddatblygu cynllun wedi'i dargedu** a fydd yn cael ei gyflwyno i'r Gweinidog Gofal Cymdeithasol ynghylch unrhyw gamau pellach. Yr amserlen amcangyfrifedig ar ei gyfer fydd **mis Mai 2025**.

Mae gwaith sylweddol yn mynd rhagddo yng Nghymru i ddiogelu plant a phobl ifanc. Fodd bynnag, cydnabyddir bod mwy o waith i'w wneud.